

Druhy rozhodnutí vydávaných v hromadném soudním řízení a jejich náležitosti

KLÁRA HAMULÁKOVÁ*

Types of decisions in collective proceedings and their components

Summary: *The paper is focused on decisions issued in collective proceedings. It deals with the types of decisions and their components and compares them with decisions issued in individual court proceedings. All this on the background of European legislation and documents pertaining to collective proceedings (Commission Recommendation of 11 June 2013 on common principles for injunctive and compensatory collective redress mechanisms in the Member States concerning violations of rights granted under Union Law (2013/396/EU); Directive (EU) 2020/1828 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2020 on representative actions for the protection of the collective interests of consumers and repealing Directive 2009/22/EC and the European Model Rules of Civil Procedure), the German government's draft law on consumer redress and the proposed Czech legal regulation of collective proceedings.*

The author asks what specific types of decisions appear in collective proceedings and what is their purpose, and what special types of decisions known from individual proceedings can be applied in collective proceedings and whether they have any specific meaning for collective proceedings. With regard to the components of the judgment, the question to be examined is what special requirements arise from the specific nature of collective proceedings for the content of the judgment.

Keywords: *collective redress, collective proceedings, decision, components of decision*

Rozhodnutí vydávaná v hromadném soudním řízení vykazují oproti rozhodnutím v individuálním soudním řízení určité odlišnosti, dané specifickou povahou tohoto řízení.

Tyto odlišnosti se týkají již samotných druhů rozhodnutí vydávaných v hromadných soudních řízeních. Specificky pak musí být upraveny i náležitosti rozhodnutí, zejm. výrok rozhodnutí ve věci samé a způsoby uveřejňování rozhodnutí. Vedle účastníků řízení jsou totiž do řízení zapojeni členové skupiny, jsou to jejich zájmy, které jsou v řízení hájeny. Právní úprava tedy musí zabezpečit, aby se tyto subjekty s rozhodnutím mohly seznámit.

V souvislosti s rozhodnutím vydaným v hromadném soudním řízení nelze opomenout ani specifika týkající se účinků těchto rozhodnutí a zejm. pak otázku okruhu subjektů, na který účinky rozhodnutí ve věci samé dopadají.

S ohledem na rozsah celé materie se v příspěvku věnuji pouze prvním dvěma okruhům. V souvislosti s druhy rozhodnutí vydávaných

v hromadném soudním řízení si pokládám otázky, jaké specifické druhy rozhodnutí se objevují v hromadném soudním řízení a jaký je jejich účel a jaké zvláštní druhy rozhodnutí známé z individuálního soudního řízení je možné aplikovat i v hromadných soudních řízeních a zda mají pro hromadná řízení nějaký specifický význam. Co se týče náležitostí rozsudku, je předmětem mého zkoumání otázka, jaké zvláštní požadavky vyplývají ze specifické povahy hromadného soudního řízení pro obsah rozhodnutí, zejm. pak jeho výrok.

Jako podklad pro zodpovězení těchto otázek mi posloužila mj. evropská legislativa a dokumenty týkající se hromadných soudních řízení, a to směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES (dále jen směrnice o zástupných žalobách), Doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se

* Autorka působí jako odborná asistentka na katedře Soukromého práva a civilního procesu PF UP v Olomouci.
E-mail: klara.hamulakova@upol.cz.

jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie 2013/396/EU (dále jen Doporučení) a také Modelová evropská pravidla civilního procesu (*Model European Rules of Civil Procedure*, dále jen Modelová pravidla). Jako inspirační zdroj využívám i navrhovanou německou právní úpravu hromadných žalob (zákon o vymáhání práv spotřebitelů, Gesetz zur gebündelten Durchsetzung von Verbraucherrechten, Verbraucherrechtedurchsetzungsgesetz – VDUG)¹ a dva posudky týkající se možných způsobů transpozice směrnice o zástupcích žalobách do německého práva. Prvním z nich je zpráva autorek B. Gsell a C. Meller-Hannich,² vypracovaná na žádost Svazu německých spotřebitelských organizací (VZBV, Verbraucherzentrale Bundesverband), druhá A. Brunse,³ který ji vypracoval na žádost německých podnikatelských svazů. Stranou pozornosti nezůstal ani český navrhovaný zákon o hromadném řízení (publikovaný v eKLEP ve znění po meziresortním připomínkovém řízení).⁴

Druhy rozhodnutí

Specifické druhy rozhodnutí v hromadném soudním řízení

Specifickým procesním rozhodnutím v hromadném soudním řízení je rozhodnutí o tom, zda byly naplněny certifikační předpoklady. V případě, že certifikační předpoklady byly naplněny, soud řízení certifikuje. Řízení se pak dostává do další fáze, kde se již jedná ve věci samé. V opačném případě rozhodne soud o nenaplnění certifikačních předpokladů a řízení se tím končí.

Certifikace řízení slouží především jako pojistka proti zneužití hromadných žalob.

Doporučení s certifikací řízení počítá, když v čl. 8 požaduje, aby členské státy v co nejranější možné fázi soudního řízení zavedly ověřování skutečnosti, že se neprojednávají věci,

u kterých nejsou splněny podmínky pro kolektivní žalobu.

Směrnice o zástupných žalobách zakotvuje posouzení přípustnosti v čl. 7 odst. 3.

Usnesení o přípustnosti hromadné žaloby je upraveno v § 19 návrhu zákona o hromadném řízení. Nejsou-li splněny podmínky přípustnosti hromadné žaloby nebo podmínka stanovená v § 15 (povinné zastoupení žalobce advokátem) a nepodařilo-li se tento nedostatek v soudem stanovené lhůtě odstranit, soud hromadné řízení zastaví (§ 18 návrhu zákona o hromadném řízení).

Zastavení řízení je v procesním právu vyhrazeno pro případy, kdy se v řízení vyskytne nedostatek procesních podmínek, který je neodstranitelný nebo se jej soudu nepodaří odstranit. „Procesní podmínky můžeme charakterizovat jako základní procesní předpoklady k tomu, aby soud mohl svým rozhodnutím naplnit účel civilního procesu, tj. autoritativně o právech a povinnostech hmotněprávní povahy rozhodnout.“⁵ Těto definici fakticky odpovídají i podmínky přípustnosti vymezené v § 16 návrhu zákona.

Doporučení i směrnice o zástupných žalobách počítají pro hromadné řízení i se zcela specifickým rozhodnutím, kterým se řízení končí pro zjevnou neopodstatněnost žaloby.

V Doporučení je zmínka o tomto rozhodnutí v čl. 8, který vedle ověřování skutečnosti, že soudy neprojednávají věci, u kterých nejsou splněny podmínky pro kolektivní žalobu, požaduje, aby členské státy v co nejranější možné fázi soudního řízení zavedly ověřování skutečnosti, že se neprojednávají, a věci zjevně právně nepodložené.

Směrnice o zástupných žalobách zakotvuje zamítavé rozhodnutí pro zjevnou neopodstatněnost v čl. 7 odst. 7. Členské státy musí zajistit, aby soudy (nebo správní orgány) mohly zamítnout zjevně neopodstatněné případy v co nejranější fázi řízení v souladu s vnitrostátním právem.

¹ Vládní návrh zákona o implementaci směrnice o zástupných žalobách (Verbandsklagenrichtlinienumsetzungsgesetz – VRUG) počítá s novým zákonem o vymáhání práv spotřebitelů (Gesetz zur gebündelten Durchsetzung von Verbraucherrechten, Verbraucherrechtedurchsetzungsgesetz – VDUG), do něhož budou začleněna stávající ustanovení o vzorové určovací žalobě obsažená v ZPO (§ 606 a násl. ZPO), přičemž tato část bude v ZPO zrušena. Novelizován bude zákon o zdržení se jednání (UKlaG), zákon o nekalé soutěži (UWG) a další zákony. Změny se dotýkají zejm. žalobní legitimace, resp. ustanovení o kvalifikovaných subjektech. Stávající systém žalob tedy zůstane s určitými nezbytnými změnami ponechán, významně jej však doplní žaloby na aktivní plnění zakotvené v novém zákoně (VDUG). Novelizovány pak budou v souvislosti s novým zákonem i další zákony.

² GSELL, B., MELLER-HANNICH, C. *Die Umsetzung der neuen EU-Verbandsklagerichtlinie*, 4. 2. 2021, a následný posudek z 23. 2. 2022. Dostupné na < <https://www.vzbv.de/> >.

³ Prof. Dr. Alexander Bruns, LL.M., Albert-Ludwigs-University Freiburg. BRUNS, A. *Rechtsgutachten Umsetzung der Verbandsklagerichtlinie in deutsches Recht*. Dostupné na < <https://www.dihk.de/> >. V knižní podobě BRUNS, A. *Umsetzung der Verbandsklagerichtlinie in deutsches Recht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2022.

⁴ Jde v pořadí o již třetí návrh zákona o hromadném řízení. Ten již reaguje i na směrnici o zástupných žalobách a jeho přijetím by tak došlo k transponování této směrnice do právního řádu České republiky. Dne 22. 12. 2022 byl Ministerstvem spravedlnosti zrozeslán do meziresortního připomínkového řízení (spolu s návrhem zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o hromadném řízení). V současné době je toto připomínkové řízení ukončeno a návrh zákona doznal dalších změn.

⁵ ŠÍNOVÁ, R. (ve spolupráci s ŠTEVČEK, M.). In ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 153.

C. I. Nagy je k možnosti ukončení hromadného soudního řízení pro zjevnou neopodstatněnost žaloby kritický. Vychází přitom z toho, že v individuálním soudním řízení tento institut není aplikován, a uvádí, že žalobci podávající hromadné žaloby jsou ve srovnání s individuálními žalobci občany druhé kategorie.⁶ I J. Petrov Křiváčková upozorňuje na to, že na kritérium opodstatněnosti návrhu, tj. právě vyloučení věcí zjevně právně nepodložených, je možné nahlížet jako na konfliktní, neboť při jeho hodnocení a rozhodnutí o přípustnosti jde fakticky o kvazimeritorní rozhodnutí, kdy řeší-li soud, je-li žaloba věcně opodstatněná, zabývá se tak již věcí samou, což je ovšem obecně předmětem až vlastního nalézacího řízení.⁷ Tento institut však nakonec ospravedlňuje s tím, že povinnost osvědčit pravděpodobnost existence žalovaného nároku se tak nejvíe jako extrémní požadavek, kdy navíc odmítnutím žaloby nejsou členové skupiny limitováni v podání individuálních žalob.⁸

Otázka zjevné neopodstatněnosti podání není v českém procesním právu (a to ani v tom civilním) zcela neznámá.

Institut odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost je zakotven v právní úpravě řízení o ústavní stížnosti. Ústavní soud může podle § 43 odst. 2 písm. a) z. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnost odmítnout, jde-li o návrh zjevně neopodstatněný. V tomto případě však Ústavní soud fakticky nerozhoduje o meritu věci, ale posuzuje, zda daný případ dosahuje ústavněprávní roviny, která by ospravedlňovala to, aby se soud věcí meritorně zabýval, či nikoliv. Ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná tehdy, pokud se stěžovateli nepodaří prokázat zásah do základních práv a svobod. Toto rozhodnutí se často označuje jako kvazimeritorní rozhodnutí.⁹

Otázka zjevné bezdůvodnosti a možnosti odmítnout podání pro zjevnou bezdůvodnost se v civilním procesu objevuje v právní úpravě dovolání. Podle § 243c odst. 1 o. s. ř. platí, že dovolání podané proti rozhodnutí

odvolacího soudu, které není přípustné nebo které trpí vadami, jež nebyly ve lhůtě (§ 241b odst. 3) odstraněny a pro něž nelze v dovolacím řízení pokračovat, anebo které je zjevně bezdůvodné, dovolací soud odmítne. V tomto případě jde o poněkud problematický institut, který není v praxi téměř využíván.¹⁰

S posuzováním zřejmě bezúspěšnosti se můžeme setkat i v § 138 o. s. ř. Ten upravuje individuální osvobození od soudních poplatků. Podle něj může předseda senátu na návrh přiznat účastníkovi zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Soudy přitom přistoupily k zamítnutí návrhu na osvobození od soudních poplatků s odůvodněním, že jde o zřejmě bezúspěšné uplatňování práva, např. i v české „kauze Dieseltgate“, kdy došlo k závěru, že žalobce není aktivně legitimován. V tomto případě však zamítnutí návrhu bezprostředně nevede k ukončení řízení.¹¹

Institut ukončení řízení pro zjevnou neopodstatněnost žaloby český civilní proces nezná a nepočítá s ním ani navrhovaná úprava hromadného soudního řízení.

Bod 39 recitálu směrnice stanovuje, že členské státy by neměly mít povinnost zavádět zvláštní pravidla pro zástupné žaloby a měly by mít možnost uplatnit obecná procesní pravidla, pokud tato pravidla splňují cíl předcházet zneužívání sporů.

V této souvislosti je tedy třeba se ptát, zda je účelem možného odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost „pouhé“ předcházení zneužití hromadných žalob, nebo je jeho účel i jiný? Pokud by totiž toto rozhodnutí mělo sloužit pouze jako pojistka proti zneužívání sporů, byl by účel směrnice naplněn i za pomoci zakotvení jiných institutů zabráňujících zneužití hromadných žalob.

Znění čl. 8 Doporučení po členských státech vyžaduje jak zkoumání naplnění předpokladů přípustnosti hromadné žaloby (certifikační předpoklady), tak i zkoumání

⁶ NAGY, C. I. *Die EU-Richtlinie über Verbandsklagen*. EuZW 2022, str. 640.

⁷ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. Role soudce v kolektivním soudním řízení. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2017, roč. 12, č. 2.

⁸ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J., c. d.

⁹ POSPÍŠIL, I. In DOSTÁL, M., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., WÁGNEROVÁ, E. *Zákon o Ústavním soudu: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, komentář k § 43: Odmítnutí návrhu pro jeho zjevnou neopodstatněnost představuje jakýsi „přechodový“ článek mezi odmítnutím pro existenci čistě procesních překážek (podle § 43 odst. 1) a meritorním přezkumem návrhu. V praxi Ústavního soudu a v odborné literatuře se pro tento prostředek vžil označení „kvazimeritorní přezkum“. Značení „kvazimeritorní přezkum“ však není zcela přesné, neboť škála důvodů, pro které Ústavní soud shledává návrh zjevně neopodstatněným, se vine od situací, kdy Ústavní soud vlastně neprovede žádný obsahový přezkum, až po situace, kdy provádí poměrně detailní přezkum (například podrobí tvrzený zásah do základního práva testu proporcionality), avšak přesto má za to, že návrh je zjevně neopodstatněný. Pouze na okraj pak lze uvést, že Ústavní soud by měl v těchto případech striktně dodržovat terminologii zákona a označovat v usneseních o odmítnutí návrh jako zjevně neopodstatněný, nikoliv nedůvodný („návrh není důvodný“). Zatímco zjevná neopodstatněnost svědčí *prima facie* o meritorní neprojednatelnosti návrhu, nedůvodnost návrhu implikuje zkoumání důvodů pro vyhovění návrhu, a je tedy spojeno s meritorním přezkumem (zamítavý náleží).

¹⁰ Podrobněji k tomuto institutu HAMULÁKOVÁ, K. Odmítnutí dovolání pro zjevnou bezdůvodnost. *Soukromé právo*, 2018, č. 5.

¹¹ Byť se tak v konkrétním zmiňovaném případě stalo, neboť žalobce nedoplátil dodatečně vyměřený soudní poplatek a soud přistoupil k zastavení řízení.

opodstatněnosti co do merita věci.¹² Ze znění čl. 7 odst. 7 směrnice není možné tento závěr učinit, pokud však současně vycházíme i z čl. 7 odst. 3 směrnice, který stanoví, že soudy (nebo správní orgány) posoudí přípustnost dané zástupné žaloby, musíme dojít ke stejnému závěru. Půjde tedy o případy, kdy je hromadná žaloba přípustná, tj. jsou naplněny certifikační podmínky, nicméně z žaloby je zřejmé, že žaloba bude neúspěšná. Z toho vyplývá, že by nemělo jít pouze o pojistku proti zneužití, kdy zkoumání, zda žaloba nemá zneužívající charakter, je zpravidla součástí posuzování přípustnosti hromadné žaloby. Bod 39 recitálu směrnice však odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost se zneužitím soudních sporů spojuje.

Osobně se nedomnívám, že by jediným důvodem odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost mohlo být zjevné zneužití hromadné žaloby. Nežřídka totiž mohou nastat situace, kdy certifikační podmínky budou naplněny, žaloba nebude podána se zřejmě zneužívajícím úmyslem, přesto je však již ze samotné žaloby zřejmé, že je zjevně neopodstatněná. Odmítnutím žaloby bez dalšího tak mohou být šetřeny náklady soudního řízení.

Nelze tedy souhlasit s tvrzením obsaženým v důvodové zprávě k § 18 návrhu zákona o hromadném řízení, kde se uvádí, že ustanovení o zastavení řízení, nejsou-li splněny podmínky přípustnosti hromadné žaloby, implementuje čl. 7 odst. 7 směrnice o zástupných žalobách. Otázku opodstatněnosti, resp. zjevné neopodstatněnosti podle důvodové zprávy soud zkoumá v rámci přezkumu podmínek přípustnosti hromadné žaloby, kdy nepovolí další fázi řízení, pokud je zjevné, že žaloba je zjevně neopodstatněná.

Mezi certifikačními podmínkami však návrh zákona o hromadném řízení pouze uvádí, že hromadné řízení je možné vést, bylo-li osvědčeno, že hromadná žaloba nebyla podána ve zneužívajícím úmyslu, zejm. s cílem poškodit skupinu nebo neoprávněně poškodit žalovaného nebo osobu, která se účastní hospodářské soutěže [§ 21 odst. 1 písm. f)]. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že soud by se v této fázi neměl meritorně zabývat obsahem žaloby, ale spíše zkoumat, zda nejsou dány důvody pro neudělení certifikace z důvodů výše uvedených.

Požadavky směrnice v tomto ohledu nejsou zcela naplněny.

Ani německé civilněprocesní právo institut odmítnutí/zamítnutí žaloby pro zjevnou neopodstatněnost nezná.¹³ A. Bruns k tomu uvádí, že je samozřejmě možné použít obecnou právní úpravu zamítnutí žaloby, nicméně požadavek obsažený ve směrnici naznačuje, že by mělo jít o zvláštní úpravu obsahující zjednodušenou možnost zamítnutí zjevně neopodstatněné kolektivní žaloby.¹⁴ A. Bruns navrhuje, aby byly v tomto případě rozlišovány žaloby na zdržení se jednání (společně s vzorovými určovacími žalobami) a žaloby na náhradu škody. V prvním případě navrhuje řešení po vzoru § 552a ZPO. Pro žaloby na náhradu škody pak navrhuje spojit toto rozhodnutí s rozhodováním o přípustnosti hromadné žaloby, přičemž k zamítnutí pro zjevnou neopodstatněnost by muselo dojít jednomyslným rozhodnutím.

Směrnice i Doporučení přesný okamžik pro vydání rozhodnutí nezakotvují, nicméně hovoří o tom, že by to mělo být v co nejranější fázi řízení. Není však zřejmé, zda by to mělo být ještě v certifikační fázi, a zjevná bezdůvodnost či neopodstatněnost by tak měla být fakticky jednou z certifikačních podmínek a necertifikování řízení. Čl. 8 Doporučení je sice systematicky řazen pod nadpis Přípustnost, nicméně zvlášť hovoří o věcech, u kterých nejsou splněny podmínky pro kolektivní žalobu a věcech zjevně právně nepodložených.

Zvažovat je možné v této souvislosti v podstatě tři časové okamžiky: rozhodnutí učinit ještě před samotnou certifikací řízení, zjevnou neopodstatněnost podřadit pod jednu z certifikačních podmínek a fakticky tak učinit toto rozhodnutí součástí rozhodnutí o certifikaci, resp. necertifikaci řízení nebo umožnit učinit toto rozhodnutí až poté, co je řízení certifikováno jako řízení hromadné.

Jako nejvhodnější se mi jeví druhá možnost, tj. stanovit posouzení toho, zda žaloba není zjevně neopodstatněná, jednou z podmínek přípustnosti žaloby. Naplní tak svůj účel jak co do zabránění zneužití hromadných žalob (byť to by zřejmě mělo být zakotveno jako samostatná podmínka), tak i snížení, resp. nenavyšování nákladů soudního řízení. V takovém případě by to nevytvářelo překážku věci rozsouzené pro podání opětovné hromadné žaloby či individuálních žalob.¹⁵

¹² Shodně i anglické znění Doporučení.

¹³ Výjimkou je právní úprava odvolání obsažená v § 552a věta první ZPO.

¹⁴ BRUNS, A. *Rechtsgutachten Umsetzung der Verbandsklagerichtlinie in deutsches Recht*, str. 59, 60.

¹⁵ To zdůrazňuje i A. Bruns. Skutečnost, že rozhodnutí v této věci má právní účinky pouze vůči žalujícímu sdružení, nikoli však vůči zastoupeným spotřebitelům z důvodu chybějící registrace, je přijatelná, neboť takové rozhodnutí bude mít značný faktický precedenční účinek, který dostatečně zohlední ochranu žalovaného. BRUNS, A. *Rechtsgutachten Umsetzung der Verbandsklagerichtlinie in deutsches Recht*, str. 60.

Částečný a mezitímní rozsudek a jejich využití v hromadném soudním řízení

Kromě konečného meritorního rozhodnutí, které zcela vyčerpává předmět řízení, tj. je jím rozhodováno o celé projednávané věci, může soud rozhodnout částečným rozhodnutím i jen o části předmětu řízení nebo mezitímním rozhodnutím jen o základu předmětu řízení.

Obě tato rozhodnutí jsou přitom aplikovatelná i v hromadném soudním řízení. Částečný rozsudek by byl využitelný např. v situaci, kdy by členové skupiny byli rozděleni do tzv. podskupin a soud by tedy mohl částečným rozsudkem rozhodnout o nárocích pouze některých členů skupiny, tedy konkrétní podskupiny. Stejně tak je možné rozhodnout částečným rozsudkem pouze o některých členech skupiny. I v těchto případech půjde o částečné rozhodnutí, byť ve vztahu k těmto osobám půjde fakticky o rozhodnutí konečné. Předmětem řízení je zde celkové uplatňované plnění v žalobním návrhu.

Na rozdíl od individuálního soudního řízení pak může v hromadných soudních řízeních nabýt na významu mezitímní rozsudek. Ten umožňuje soudu, aby rozhodl o tom, že nárok žalobce, resp. jednotlivých členů skupiny je dán, o konkrétním plnění a jeho případné výši by pak rozhodoval až v konečném rozhodnutí ve věci. Právě takové rozhodnutí dává značný prostor pro možné uzavření smíru.

Na principu mezitímního rozhodnutí je fakticky vystavěna současná právní úprava vzorové určovací žaloby v německém procesním právu. S ohledem na to, že však vydáním vzorového určovacího rozhodnutí řízení končí, a jednotlivé dotčené subjekty musí podávat individuální žaloby na plnění, je tato úprava kritizována.¹⁶

Vládní návrh zákona o implementaci směrnice o zástupných žalobách (Verbandsklagenrichtlinienumsetzungsgesetz, dále jen „VRUG“) počítá se zvláštní formou mezitímního rozhodnutí v případě žalob na souhrnné plnění i v případech, kdy je žalováno na jiné než peněžité plnění (§ 16). Prostor pro mezitímní rozsudek není dán tam, kde je podána žaloba ve prospěch jmenovitě určených spotřebitelů a soud může již rozhodnout rozsudkem konečným.

V mezitímním rozsudku soud určí 1. konkrétní podmínky, podle nichž se určuje oprávněnost nároků dotčených spotřebitelů,

a 2. důkazy o oprávněnosti, které má každý jednotlivý spotřebitel předložit. Důvodová zpráva k návrhu zákona uvádí jako příklad třeba skutečnost, že spotřebitel uzavřel s žalovaným podnikatelem smlouvu určitého typu nebo od něj zakoupil určitý výrobek. V úvahu přichází např. smlouvy o rezervaci určitého letu, který byl později zrušen, formulářové smlouvy o spoření s neúčinnými doložkami o úpravě úrokové sazby nebo kupní smlouvy na určitý sériový výrobek. Lze také stanovit, že smlouva musí být uzavřena před určitým časovým okamžikem. Možnými důkazy potom jsou palubní lístek, konkrétní smlouva o stavebním spoření, faktura potvrzující nákup daného výrobku. Pokud existuje více možných důkazů k prokázání tvrzeného nároku, musí je soud určit ve výroku rozhodnutí.¹⁷

Je-li žalována souhrnná částka, obsahuje rozhodnutí také částku dlužnou každému oprávněnému spotřebiteli nebo způsob výpočtu jednotlivých částek každému oprávněnému spotřebiteli.

Po vydání rozhodnutí následuje prostor pro smírné vyřešení věci a teprve v případě, že k tomu nedojde (strany se nedohodnou nebo soud dohodu neschválí), pokračuje se v řízení vydáním konečného rozhodnutí (§ 18) a následuje distribuční fáze řízení. K tomu podrobněji dále.

Mezitímní rozhodnutí podle § 16 vládního návrhu zákona není klasickým mezitímním rozhodnutím, ale stojí na pomezí mezi naším mezitímním rozhodnutím a rozhodnutím konečným. Výhodou tohoto rozhodnutí je, že všem zúčastněným dává prostor, aby se dohodli na přezkumu uplatněných nároků a distribuci plnění a zamezili tak dalším nákladům, které by vznikly v distribuční fázi.

Návrh zákona o hromadném řízení výslovně tyto dva specifické druhy rozhodnutí neupravuje, ale ani nevylučuje. Na místě je tedy subsidiární použití o. s. ř. I tak bych se však přikláběla k výslovnému zakotvení rozsudku pro uznání, s případným dalším zakotvením podrobností, jako je tomu v navrhované specifické německé úpravě. S ohledem na specifika navrhované německé právní úpravy vztahující se k distribuční fázi by nebylo možné převzít tuto úpravu zcela. Namísto by však bylo se zamyslet nad tím, zda by součástí výroku mezitímního rozhodnutí nemohly být alespoň první dva body navrhované německé úpravy, tj. zda součástí výroku

¹⁶ Srov. např. STADLER, A. Transpozice směrnice o zástupných (hromadných) žalobách. *Právní rozhledy*, 2023, č. 3, str. 99.

¹⁷ Důvodová zpráva k § 16 VRUG.

neučinit i určení konkrétních podmínek, podle nichž se určuje oprávněnost nároků dotčených spotřebitelů, a důkazů nutných k prokázání oprávněnosti jednotlivých nároků. To by mohlo napomoci k snadnějšímu a také spravedlivějšímu dosažení smíru. Po uplynutí lhůty k předložení smíru by pak soud pokračoval v řízení.

Rozsudek pro uznání a rozsudek pro zmeškání

V klasickém nalézacím sporném soudním řízení může soud za splnění zákonem stanovených předpokladů rozhodnout rozsudkem pro uznání a rozsudkem pro zmeškání.

Uzná-li žalovaný nárok v žalobě uplatněný, soud rozhodne na základě tohoto dispozitivního úkonu žalovaného rozsudkem pro uznání. Ten by neměl být vyloučen ani v hromadném soudním řízení.

V českém právním prostředí zákon umožňuje rozsudek pro uznání i na základě fikce uznání nároku. Ten je však odbornou veřejností značně kritizován, a je tedy vhodné jej alespoň výslovně vyloučit pro hromadné soudní řízení.

Návrh zákona o hromadném řízení vylučuje použití ustanovení o. s. ř. o rozsudku pro uznání, je-li vydán na základě fikce uznání (§ 67 odst. 1).

A. Bruns navrhuje v návaznosti na německou úpravu i nemožnost uplatnění institutu vzdání se nároku ze strany žalobce a na to navazující zamítnutí žaloby, stejně jako je tomu v případě vzorových určovacích žalob.¹⁸

Oproti tomu bych výslovně nevylučovala za splnění zákonných předpokladů rozsudek pro zmeškání. Ten by byl samozřejmě možný až po certifikaci řízení a přihlášení se dotčených subjektů do řízení, aby bylo zřejmé, že jsou splněny předpoklady hromadné žaloby a kdo je členem skupiny.

Návrh zákona o hromadném řízení ve znění před připomínkami vydání rozsudku pro zmeškání v hromadném řízení vylučoval. Odůvodnění nemožnosti rozhodnout rozsudkem pro zmeškání obsažené v důvodové zprávě k původnímu návrhu zákona, že zde je v sázce příliš mnoho, se mi nezdálo být uspokojivé. V návrhu zákona ve znění po

připomínkách již rozsudek pro zmeškání vyloučen není.

Platební rozkaz by měl být s ohledem na specifickou povahu hromadného řízení výslovně vyloučen.

Návrh zákona o hromadném řízení vylučuje použití o. s. ř. o rozkazním řízení (§ 67 odst. 1).

Modelová pravidla, Doporučení Komise ani směrnice o zástupných žalobách tyto specifické druhy rozhodnutí nijak výslovně neřeší.

Náležitosti rozsudku

S ohledem na specifickou povahu řízení o hromadné žalobě je zřejmé, že i právní úprava samotného obsahu rozhodnutí bude zahrnovat určité specifické prvky, a to zejména, které se týkají výroku rozsudku. Jisté zvláštnosti se však mohou týkat záhlaví i odůvodnění rozhodnutí.

V návrhu zákona ve znění do připomínek se počítalo s tím, že v záhlaví rozsudku vydaného v hromadném řízení uvede soud také označení případných zúčastněných členů skupiny, kteří udělili se zahájením hromadného řízení souhlas. To znamená, že v záhlaví neměli být uvedeni všichni zúčastnění členové skupiny, kteří se do řízení přihlásili, ale pouze ti, kteří dali souhlas s podáním žaloby. Od tohoto návrh zákona po připomínkách upouští a všichni zúčastnění členové skupiny již budou uvedeni pouze ve výroku rozhodnutí.

Návrh zákona počítá s tím, že v odůvodnění rozhodnutí se musí soud vypořádat s vyjádřením správního orgánu nebo subjektu mimosoudního řešení spotřebitelských sporů podle § 13 o. s. ř. (k tomu viz předchozí kapitoly).

Výslovné zakotvení tohoto požadavku na odůvodnění rozhodnutí je nadbytečné. Pokud správní orgán poskytne vyjádření ve věci, je zřejmé, že soud se s tímto musí vypořádat v odůvodnění rozhodnutí, a to na základě obecné úpravy odůvodnění rozhodnutí obsažené v o. s. ř.¹⁹

Jde-li o samotný výrok rozsudku, ten by měl obsahovat označení členů skupiny. V opt-in řízení se označí všichni přihlášení členové skupiny. V případě opt-out řízení by pak mělo být ve výroku uvedeno, kteří členové se do řízení aktivně přihlásili. Ostatní

¹⁸ BRUNS, A. *Rechtsgutachten Umsetzung der Verbandsklagerichtlinie in deutsches Recht*, str. 69. Srov. 306 ZPO, § 610 odst. 5 ZPO a § 11 odst. 1 KapMuG.

¹⁹ Zdá se však, že taková úprava je v souladu s cílem zákonodárce docílit většího napojení správního orgánu do řízení podle části páté o. s. ř., resp. vyšší transparentnosti řízení ve vztahu ke správnímu orgánu. Na základě novely o. s. ř. provedené zákonem č. 105/2023 byla mj. do § 250j o. s. ř. zakotvena povinnost soudu vypořádat se v rozhodnutí, kterým rozhoduje ve věci samé, s rozhodnutím správního orgánu. I tato výslovná úprava se mi zdá být nadbytečná. Byť formálně nedochází ke změně rozhodnutí správního orgánu, je zřejmé, že by soud měl v odůvodnění rozhodnutí uvést i důvody svého nesouhlasu s rozhodnutím správního orgánu, stejně jako by se měl v případě hromadného řízení vypořádat s jeho vyjádřením.

členové skupiny musí být označeni tak, aby je bylo možné následně určit, tj. určitými společnými znaky. Ve výroku soud uvede také to, kteří členové skupiny se z řízení odhlásili.

V případě, že je počet přihlášených či naopak odhlášených členů skupiny příliš rozsáhlý, soud může pouze odkázat na seznam, který je součástí výroku rozhodnutí.

Čl. 9 odst. 5 směrnice o zástupných žalobách uvádí, že pokud v opatření ke zjednaní nápravy nejsou uvedeni jednotliví spotřebitelé, kteří mají nárok na prospěch z nápravy, kterou opatření stanoví, uvede se v tomto opatření alespoň popis skupiny takových spotřebitelů. K tomu srov. i bod 50 preambule směrnice. Možnost označit dotčené subjekty pouhým popisem skupiny by měla být využívána pouze v případě opt-out řízení či v případě opatření na zdržení se jednání, kde se nepočítá se systémem opt-in ani opt-out (čl. 8 odst. 3).

S tím, že by v byl v rozhodnutí uveden pouze popis skupiny, počítají B. Gsell a C. Meller-Hannich pro zástupné žaloby na náhradu škody, u nichž preferují tzv. pozdní opt-in po vydání rozhodnutí. Ty výslovně odkazují na tuto možnost vyplývající z čl. 9 odst. 5 směrnice.²⁰

Návrh zákona o hromadném řízení upravuje obsah rozsudku v § 69. Specifická úprava zde obsažená se vztahuje pouze k výroku rozhodnutí. Zároveň je v odstavci třetím upravena i závaznost rozhodnutí.

Součástí výroku musí být označení všech zúčastněných členů skupiny s uvedením, zda je jim přiznáno právo nebo oprávněný zájem. To znamená, že zde budou již pouze ti členové skupiny, kteří v případě sporu o členství ve skupině své členství ve skupině osvědčili. V případě, že se tak nestalo, soud rozhodne o vyloučení takové osoby ze seznamu zúčastněných osob. Právní mocí tohoto usnesení přestává být vyloučená osoba zúčastněným členem skupiny a zanikají účinky jejího přihlášení (§ 34 a násl.). O nárocích zbývajících zúčastněných členech skupiny pak musí soud samostatně rozhodnout.

Podle důvodové zprávy je třeba ve výroku rozsudku odlišit ty členy skupiny, jejichž právo či oprávněný zájem byly v řízení prokázány (potvrzení nároku), a ty, jejichž právo či oprávněný zájem naopak prokázány nebyly (zamítnutí nároku). Cílem je tedy odlišit procesní a hmotněprávní členství ve skupině.

V případě sporu o členství ve skupině se rozhoduje pouze o tom, zda osoba splnila předpoklady být členem skupiny, v tomto případě se již rozhoduje o samotném nároku zúčastněného člena skupiny.

Údaje o zúčastněných členech skupiny postačí formou odkazu na seznam zúčastněných členů skupiny. Ten je přílohou rozsudku a považuje se za součást jeho výroku.

Způsob určení povinnosti plnit ve výroku rozhodnutí se liší v závislosti na povaze řízení (tj. jde-li o řízení opt-in nebo opt-out) a typu plnění (tj. zda jde o plnění peněžité či jiné aktivní plnění). Stranou jsou v tomto příspěvku ponechány jiné typy plnění (tj. rozhodnutí na zdržení či strpění).

Rozhoduje-li soud o peněžitém plnění, první možností je, že soud ve výroku rozsudku určí ve vztahu ke každému spotřebiteli plnění individuálně a konkrétní částkou, tj. soud u každého člena skupiny uvede, zda je mu přiznáno právo, a určí výši plnění ve vztahu ke každému z nich individuálně, konkrétní částkou. To samozřejmě vyžaduje, aby ve fázi řízení před vydáním rozhodnutí soud prováděl ve vztahu k jednotlivým spotřebitelům dokazování. Je zřejmé, že takto lze postupovat pouze v případě opt-in hromadného soudního řízení. Rozhodnutí je zde fakticky stejné jako v případě individuálního soudního řízení. Tím je řízení na prvním stupni skončeno, nenavazuje již žádná další fáze, kde by se muselo rozhodovat o individuálním plnění ve vztahu k jednotlivým členům skupiny.

Soud zároveň určí případně i způsob splnění povinnosti a také lhůtu k plnění těchto povinností. Plnění totiž může být v případě velkého počtu členů skupiny pro žalovaného problematické a soud tak může stanovit, jakým způsobem má dojít k plnění (např. plněním do soudní úschovy, speciálně zřízeného fondu atd.).

Návrh zákona počítá s tím, že byla-li rozsudkem žalovanému uložena povinnost něco konat, je součástí výroku také určení plnění náležející jednotlivým zúčastněným členům skupiny, způsob splnění povinnosti a lhůta k plnění. Důvodová zpráva doplňuje, že pokud to soud považuje za účelné, může žalovanému (v důvodové zprávě nesprávně žalobce) uložit splnění veškerého plnění do soudní úschovy, je-li to účelné. V opačném případě plní žalovaný každému ze zúčastněných členů skupiny samostatně.

²⁰ GSELL, B., MELLER-HANNICH, C. *Die Umsetzung der neuen Euverbandsklagenrichtlinie. Folgegutachten über die Umsetzung der europäischen Richtlinie über Verbandsklagen zum Schutz der Kollektivinteressen der Verbraucher – (RL (EU) 2020/1828) – ins deutsche Recht.* 23 Februar 2022, str. 6.

V případě určování souhrnné částky a jednotlivých plnění může soud aplikovat ustanovení § 136 o. s. ř., které hovoří o tom, že lze-li výši nároků zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud podle své úvahy.

Další možností pak je, že soud určí požadované peněžité plnění souhrnnou částkou. Určení souhrnné výše plnění je možné učinit i na základě úvahy soudu.²¹ Takový způsob je možný v případě opt-in systému i systému opt-out.

Výrok rozhodnutí pak musí obsahovat i další náležitosti. Primárně je to určení konkrétní částky náležející jednotlivým spotřebitelům nebo způsob určení konkrétních částek ve vztahu k jednotlivým spotřebitelům.

Pokud mají členové skupiny učinit další kroky k uplatnění jejich práv, musí to být ve výroku také zakotveno, tj. ve výroku soud stanoví, jakým způsobem a do kdy musí členové skupiny uplatnit svá práva. Ve výroku pak soud stanoví i způsob prokázání nároku dotčených subjektů a specifikuje důkazy k prokázání individuálních nároků dotčených subjektů. Řízení se pak posouvá do další fáze, kde je nutné rozhodnout o tom, jak vysoká částka případně jednotlivým spotřebitelům (označovaná jako distribuční fáze).

Ch. A. Kern a Ch. Uhlmann upozorňují na to, že již ve výroku rozhodnutí by mělo být obsaženo co nejpřesnější určení dotčených subjektů, důkazy, které je třeba předložit k prokázání nároku, celková částka nebo způsob výpočtu plnění, které má žalovaný provést, včetně možných kritérií přerozdělení, a to proto, aby všechny tyto sporné otázky byly vyjasněny ještě v první fázi řízení a nemusely se řešit v rámci distribuční fáze.²²

Distribuční fáze nemusí nutně navazovat v případech, kdy s ohledem na nízké nároky jednotlivých spotřebitelů zákon umožňuje, že přisouzená částka nebude distribuována mezi jednotlivé členy skupiny, ale případně žalobci na financování jeho činnosti (doktrína cy-près).

Bod 60 směrnice o zástupných žalobách k tomu stanoví, že spotřebitelé by měli být informováni o veškerých následných krocích, které mají spotřebitelé, jichž se zástupná žaloba týká, podniknout, a to zejména ve vztahu k dosažení nápravy.

Součástí výroku je i zde způsob splnění povinnosti žalovaným (opět je možné plnění

do soudní úschovy, speciálního fondu, v úvahu přichází i plnění konkrétním dotčeným subjektům po prokázání jejich nároků nebo plnění žalobci).

Modelová pravidla zakotvují pravidla určení výše odškodnění v § 228. Podle tohoto pravidla konečný rozsudek, který stanoví výši odškodnění v kolektivním řízení, musí obsahovat (a) celkovou částku odškodnění splatnou ve vztahu ke skupině nebo jakékoli podskupině; pokud je přesný výpočet této částky nemožný nebo příliš obtížný, může soud částku odhadnout, (b) kritéria pro rozdělení každému členu skupiny a způsob správy vyrovnávacího fondu. Toto může zahrnovat jmenování správce pro účely rozdělení fondu.

Na Modelová pravidla odkazuje i A. Bruns, který navrhuje shodný mechanismus, včetně uložení povinnosti žalovanému zřídit speciální fond, do něhož bude žalovaný plnit celkovou částku určenou v rozhodnutí a v rámci speciálního řízení pak dojde k přerozdělení této částky spotřebitelům podle pravidel obsažených v rozhodnutí soudu. Součástí rozhodnutí bude i uložení povinnosti žalovanému zaplatit přiměřené zálohy na náklady řízení o rozdělení plnění.²³ Stejně tak i podmínky pro uplatnění nároku. Pokud má být spotřebitelem poskytnuto protiplnění, je nutné to výslovně uložit ve výroku rozsudku.

Podle vládního návrhu německé právní úpravy, pokud nebyla podána žaloba na zaplacení konkrétních částek ve vztahu ke konkrétním spotřebitelům, soud určí částku celkovou. Ta musí být ve výroku konkrétně vyčíslena. Soud může určit celkovou částku volně podle své úvahy (§ 19). Vychází přitom z tvrzení a důkazů předložených žalobcem. Soud pak na podkladě množství přihlášených spotřebitelů určí celkovou částku. S ohledem na to, že po přezkumu jejich pohledávek se vrací zaplacená částka žalovanému, není tím žalovaný nijak znevýhodněn. Pro určení výše celkové částky se aplikuje § 287 ZPO. Žalující strana pak může v průběhu distribuce požádat o zvýšení celkové částky, pokud nepostačuje k uspokojení nároků přihlášených spotřebitelů (§ 21).

Soud v případě celkové částky musí určit konkrétní částku pro jednotlivé spotřebitele, je-li pro všechny stejná, nebo metodu výpočtu.

²¹ V situaci, kdy je nutné vynaložit vysoké náklady z důvodu zjišťování konkrétní výše nároku, je namísto výši nároků paušalizovat, tedy určit kvalifikovaným odhadem. MULHERON, R. *The class action in common law legal systems: A comparative perspective*. Oxford, Portland: Hart Publishing, 2004, str. 412.

²² KERN, CH. A., UHLMANN, Ch. *Kollektiver Rechtsschutz 2.0? Möglichkeiten und Chancen vor dem Hintergrund der Verbandsklagen-RL*. ZEuP 2022, str. 874.

²³ BRUNS, A. *Rechtsgutachten Umsetzung der Verbandsklagerichtlinie in deutsches Recht*, str. 69, 70.

Poslední možností je pak určení pouze mechanismu rozdělení finančních prostředků, bez určení souhrnné částky. Takový způsob je samozřejmě nejvíce problematický a je vhodný u systému opt-out, není-li možné určit alespoň přibližný počet dotčených subjektů, resp. souhrnnou částku plnění.

Bylo-li rozhodnuto o nepeněžitém plnění (např. povinnosti opravit věc, vyměnit věc), soud ve výroku rozhodnutí uvede, jakým způsobem má žalovaný plnit tuto povinnost a v jaké lhůtě. Její plnění může být vztaženo již ke konkrétním spotřebitelům (v případě opt-in řízení) nebo bez této vázanosti, přičemž dotčeným subjektům musí být ve výroku rozhodnutí uloženo, jak mají uplatnit své právo a v jaké lhůtě. Opět musí být specifikováno, jakým způsobem musí daný subjekt svůj nárok prokázat. To je typické pro opt-out řízení, není však vyloučeno ani v opt-in řízení. Po rozhodnutí zde následuje distribuční fáze.

Součástí výroku je i vyčíslení odměny žalobce, umožňuje-li ji zákon.

Návrh zákona o hromadném řízení počítá s odměnou žalobce a reflektuje ji i ve výroku soudního rozhodnutí. Soud ve výroku uvede vyčíslení odměny žalobce odpovídající výši, která byla určena v usnesení o přípustnosti hromadné žaloby. Pokud je žalobci přiznána odměna, počítá se procentuálně z celkové přisouzené částky a o tuto částku je poměrně snížena přisouzená výše plnění jednotlivým zúčastněným členům skupiny.

Závěr

I v hromadném soudním řízení můžeme rozlišovat rozhodnutí, kterými se řízení končí, a rozhodnutí, která jsou vydávána v průběhu hromadného soudního řízení. Konečnými rozhodnutími mohou být rozhodnutí ve věci samé i rozhodnutí procesní. Těmi jsou typicky, a platí to i pro hromadné soudní řízení, odmítnutí žaloby pro vady, zastavení řízení pro nedostatky procesních podmínek, které nelze odstranit nebo se je nepodařilo odstranit.

V hromadném soudním řízení se však s ohledem na jeho zvláštní povahu setkáme i se specifickými druhy rozhodnutí, která se v individuálních nalézacích soudních řízeních neobjevují buď vůbec (rozhodnutí o certifikaci řízení), nebo je sice právní řád zná, objevují se však spíše sporadicky nebo v jiných typech soudních řízení, než je řízení civilní (rozhodnutí, kterým se řízení končí z důvodu zjevné neopodstatněnosti žaloby). Zvláštní povaha hromadného soudního řízení pak naopak může vylučovat některé druhy rozhodnutí známé z právní úpravy individuálního soudního řízení (platební rozkaz). Některá rozhodnutí zase mohou oproti individuálnímu soudnímu řízení nabývat na významu (částečný a mezitímní rozsudek).

Odlišnosti oproti rozsudku vydanému v individuálním soudním řízení vykazují i náležitosti rozhodnutí ve věci samé vydaného v hromadném soudním řízení. Specifické náležitosti se týkají zejm. výroku rozhodnutí a liší se v závislosti na tom, zda se jednalo o opt-in řízení či opt-out řízení.